

Odprto pismo Evropi

Krisztina Tóth

Pst!

Zdravnik, ki mi je poslušal srce, se ni opiral na izvide in sodobne slikovne preiskave. Z lastnimi ušesi je hotel slišati njegov utrip. Prisluhnil je pozorno, z resnim izrazom, s fonendoskopom v ušesih.

Hotela sem se oglasiti, povedati nekaj o občasno povečanem utripu in spremljajočem potenju zjutraj na avtobusu, a mi je pokazal, naj bom tiho, in vmes izvajal drobne premike s hladnim lijačkom po mojem prsnem košu. Ko je končal, si je fonendoskop obesil okoli vratu in se nepričakovano oglasil:

- Vem, kdo ste.

Presenetil me je, dobila sem občutek, da je dejansko zaslišal skrivnosti moje duše in mi zdaj zaupno sporoča, da pred njim nimam več nobenih skrivnosti, preko žilnih sten je slišal šviganje mojih želja, šušljanje dolgo potlačenih zamer, nežno utripanje še pred sabo skrivanih strasti.

Nadaljeval je:

- Vem, da ste pisateljica in pesnica. Prebral sem celo neko vašo knjigo, tisto s piksli. Torej ste vi taka *nestvarna* ženska?

Presenečeno sem ga pogledala. Res verjame, da je med najinima poklicema tako velika razlika? Da je pesnik neko neživiljenjsko bitje, ki sedi doma, odrezano od sveta, in zroč skozi okno ves dan čaka, da končno odpelje hrupni tovornjak za odvoz smeti in se izza vogala oglasi navdih?

Ustavimo se za trenutek. Stavim, da tudi vi mislite tako! Ali da je med vami gotovo kdo, ki misli tako. To, da je pesnik nekakšno razmršeno, zaradi sveta podivjano, osamljeno bitje, ki čepi doma in pravzaprav ne počne ničesar. No, dobro, včasih napiše kakšno vrstico.

Globoko sem vzdihnila: globlje kot prej, ko me je prosil, naj vdihnem. Pesem namreč ni destilat, ni čista abstrakcija, ampak vzporedna, čutna resničnost sama, pesem je esenca našega bivanja. Pesem je krivulja EKG.

Od takrat so minili meseci in svet je iztiril. Pri nas pravimo, da majhno nevšečnost pozdravi velika. Tudi moji nenadno povišani srčni utripi so se spremenili v enakomerno, disciplinirano, nadzorovano tesnobo. Svet je preplavila epidemija in nas opomnila na ponižnost. V trenutku, ko je človek mislil, da je vsemogočen, ko je o človeških genih izvedel že skoraj vse, se je pojavil droben virus in mu pognal strah v kosti. Tu, v Evropi, vlada kljub napetostim, ki lahko kadar koli eksplodirajo, sorazmeren mir. Vojna v klasičnem pomenu

besede je nazadnje divjala v devetdesetih letih na Balkanu. Zdaj smo lahko v teh mesecih izkusili strah, izvedeli smo lahko, kako je, ko naše življenje iztiri iz vsakdanjosti, ko moramo odložiti svoje drobne zamere in se zediniti zato, da bi preživel in prenesli udarec. Najrevnejši, ki živijo na obrobju, zdaj neizbežno drsijo na skrajni rob družbe, izgubljeni so, končajo na ulici, umrejo od lakote. Njim moramo najbolj prisluhniti. Že leta govorimo o onesnaženosti okolja, o podnebnih spremembah, o prekomerni potrošnji, o morilskih, strupenih učinkih hitečega sveta, a kot da smo potrebovali ta udarec, da bi doumeli, da je konec. Temeljito moramo razmisliti o tem, kako živimo. Strašljivo je, kar se je zgodilo in kar se še vedno dogaja, a kot da je bilo potrebno prav to, da je dosežen tolerančni prag ljudi. Izkusili smo, kako je, ko po stalnem hrupu, ki ubija živce, na ulicah nenadoma nastopi oglušujoča tišina: vsi zaprepadeno obstanejo, obračajo se, ne morejo verjeti, da je to sploh mogoče.

Ali se je res moralo zgoditi to, da bi lahko končno razumeli velikokrat ponavljane besedne zveze *podnebne spremembe, podnebne spremembe, podnebne spremembe, prekomerna potrošnja, prekomerna potrošnja, prekomerna potrošnja*, in začeli razmišljati o njihovem izvornem pomenu? Ali mora doma res zmanjkati še zadnja marmelada, izumreti beli nosorog in se napolniti še zadnji bolnišnični oddelek, ki še razpolaga z respiratorjem, da bi končno dojeli njihov pomen?

Koliko tisočkrat smo v svojem odraslem, zavestnem življenju slišali besedo rasizem? Smrt Georgea Floyda, sekvence konkretnega, nesmiselnega in brutalnega trpljenja konkretnega človeka so besedi znova dale pomen in protestno gibanje *Black Lives Matter* je kot hurikan zavel po Ameriki, potem pa še tu, po Evropi. Z enako silo kot prej begunska kriza in *Me Too*. Toda tudi to se bo pomirilo, kot so se umirili valovi *Me Too*. Le kaj bo ostalo od teh s čustvi nabitih, bojevitih zagonov v prihodnjem letu? Kakšen temnopolti napovedovalec več? Kaj je ostalo po *Me Too*? Veseli smo lahko, da v družbi tišje pripovedujejo šale na račun plavalask. Veseli smo lahko, ker je tudi to nekaj. Toda pesnik v moji domovini in tudi v mnogih drugih krajih je še naprej bradat, brkat, ali vsaj očalast možki, in da bi se to spremenilo, bo tudi po najbolj optimističnih izračunih trajalo desetletja. Ali nam bo po teh gibanjih in kriznih valovih uspelo preoblikovati naše razmišljanje? Ali slišimo opozorilne znake?

To pismo pišem kot državljanka države, ki ni ratificirala Istanbulske konvencije. Kot državljanka države, kjer nasilje znotraj družine predstavlja vsakodnevno težavo, kjer sta rasizem, v prvi vrsti diskriminacija Romov, in sovražni govor proti migrantom pogosto del uradne propagande. Kjer lahko tudi v parlamentu povsem mirno zbijajo šale na račun žensk.

Ali nam tolikokrat omenjana beseda Evropa sploh še kaj pomeni? Ali ima ta beseda pomen, ali sploh pomislimo na kaj, ko jo izgovorimo petnajstkrat v dnevu, ali pa mora napočiti nova kataklizma, da se bo to zaporedje črk znova napolnilo s pomenom?

To sprašujem kot državljanka države, ki leži v bolnem srcu Evrope z zoženimi koronarnimi žilami, in je šele od leta 2004 članica Evropske unije. Takrat, tistega leta smo mi, Madžari, nenadoma doumeli, kaj nam pravzaprav pomeni beseda Evropa, a potem je njen pomen spet zbledel. Če se pojavi, se to večinoma zgodi ob finančni podpori Unije. Evropa je z

zvezdami okrašena modra zastava, ki jo izobesijo ob določenih dogodkih. Je zemljepisni pojem, ni pa kulturno zgodovinsko in duhovno polje. Če straši duh njenega izvornega pomena, se to ponavadi zgodi proti nečemu. Zakaj? Evropa je tedaj območje, ki ga je treba obraniti pred barbarstvom, zasedbo, migranti. Ali pa je grozeča ideja, ki hoče izbrisati našo enkratnost in nacionalne karakteristike. Za božjo voljo, ali naj bi Evropa res pomenila to? Ali dejansko verjamemo, da tukaj bije srce sveta?

Sploh pa, utihnimo za pol sekunde: ali še bije?

Uh, kako mi je odleglo. Jaz ga slišim. Kaj pa vi?

Poskušajmo osvežiti, katere so njene glavne žile! Judovsko-krščanska in grško-rimska kultura, kajne? Te jo hranijo še vedno, ob vsakem vdihu nas spomnijo, da smo Evropejci. V vsej globini to zares začutimo takrat, ko nas usoda ponese v druge kraje sveta. V Ameriki ali Aziji takoj, kljub vsakršnim jezikovnim omejitvam in kulturnim razlikam, z drugimi Evropejci začutimo več skupnega, ker človek v konkretni, praktični situaciji veliko bolj kot morebitne razlike začuti skupno zgodovino in usodo. Pomislite le, koliko več skupnosti začuti popotnik takrat, ko v tujini zasliši besede svojega maternega jezika, v primerjavi s tistikrat, ko se v zatohlem jutranjem avtobusu stiska s svojimi sodržavljani. Tam, med množico, hlastajoč za zrakom, ne pomisli, kako dobro je slišati ljubi materni jezik. Če pa že, če obstaja neko tako čudno bitje, potem je to gotovo pesnik.

Ko ne sedi doma, ko ne čaka, da se odpelje hrupni tovornjak za odvoz smeti in se izza vogala oglasi navdih, zbira besede. Ko pa ne zbira besed, je na preži. Z resnim obrazom prisluškuje notranjosti, tako kot kardiolog s fonendoskopom.

Globoko vdihnimo pod svojimi maskami, takole, vsi hkrati. Nekaj šklepeta tukaj, okoli srca. Nekaj je narobe z Evropo. Verjemite nam. Morda sodobne slikovne preiskave tega še ne pokažejo, toda sliši se. In pesem pokaže. Utihnimo, prisluhnimo! Berimo pesmi.

Iz madžarščine prevedla Gabriella Gaál.